

KORTA NOTISER FRÅN MARKERNA

Talgoxunge växte upp i flugsnapparkull

Tommy Lennartsson

En vacker dag i mitten av maj var det dags att kolla småfågelholkarna uppe på skogen. Svartvita flugsnappare hade kommit och jag kunde i flera holkar rekonstruera ett händelseförlopp som verkar vara mycket vanligt: Ett par talgoxar - eller andra mesar - hade godkänt holken och börjat bygga i den. Paret hade dock fått ge sig av för den aggressiva svartvita flugsnapparen, som byggt sitt bo ovanpå talgoxarnas.

Vid nästa inspektionsrunda bjöd en av dessa holkar "med två bon" på en rejäl överraskning. Flugsnapparens ungar hade nu nyligen kläckts, men mitt i kullen fanns en något större unge, med avsevärt annorlunda utseende. Senare kunde konstateras att det var en talgoxe. Vad hade egentligen hänt?

Den extra mun att mätta bekymrade tydligen inte fosterföräldrarna, vilka med friskt mod satte igång att mata såväl adoptivbarnet som sina egna telningsor. När ungarna vuxit till sig, lät det verkligen underligt från holken, med både flugsnapparens och talgoxens mattiggarläte:

Trots att talgoxungen ju dels fick en snabbare (men knappast lättare!) start i livet, och dels verkade växa något hastigare, stannade den kvar i boet lika länge som sina "småsyskon". Inte heller verkade något av dessa bli utan föda, utan samtliga ungar lämnade holken.

Att flugsnapparparet inte såg någon skillnad på ungarernas gap i den mörka holken, är kanske inte så konstigt. Då är det väl mera tveksamt om talgoxungen fick någon mat när kullen lämnat holken. Då fick den ju ingen hjälp av flugsnapparens mattiggarläte. Skulle flugsnapparena ha matat talgoxen även utanför holken skulle det betyda att de reagerat positivt på hans avsevärt avvikande mattiggarläte.

Större hackspett häckade i småfågelholk

Sören Larsson

Vid kontroll av småfågelholkar vid Stormossen i Surahammars kommun den 10 juni 1981 upptäckte jag att större hackspett häckade i en av holkarna.

Holken satt i en tall en och en halv meter över marken i kanten på ett hygge. Då jag knackade på holken hördes ett svagt visande. Det lät som om en huggorm låg där inne. När jag öppnade holken gapade tre något dygn gamla hackspettungar mot mig. Jag gömde mig i omgivningen och efter en lång väntan kom en större hackspett-hona och matade i holken.

Jag besökte holken ett par dagar senare i samband med den svåra kälperioden, även då såg jag endast honan vid holken. Förmodligen fanns inte honan kvar vid häckningen.

Den 21 juni gjorde jag ett nytt besök och fann nu ungarerna döda. Ungarna hade kanske dött av svält då honan kan ha slutat mata i samband med det svåra vädret i mitten av månaden. I ett par naturliga bohål i Kröksmosskogen tystnade också ungarerna under denna period.

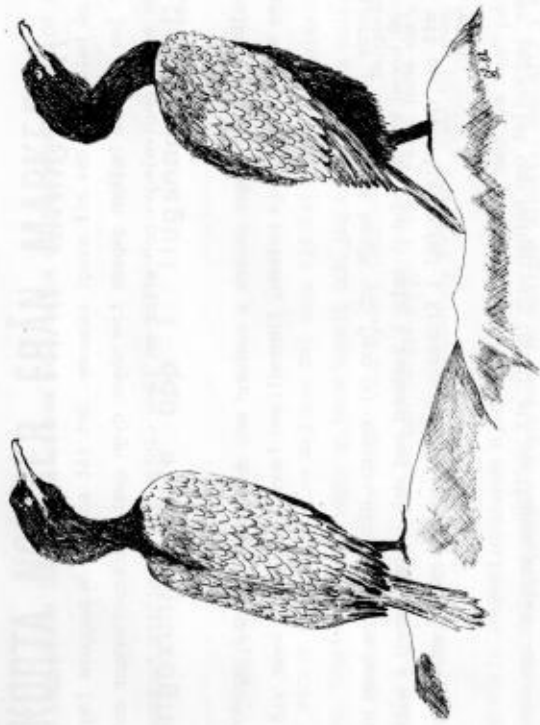
I efterhand har jag kollat upp holken och funnit att spettarna mejslat upp ingångshålet till 47 mm. Den tumstjocka bottenbrädan hade de gräpat ur så kraftigt att det lyste igenom på tre ställen. Avståndet från ingångshålet till botten på holken var endast 180 mm. Det är mått som är betydligt mindre än de arten åstadkommer vid uthackade bohål i trädstammar. Bottenytan 130 x 100 mm är dock större än i naturliga bohål.

Toppskarvar i Väringen

Erik "Plur" Jansson

Det var söndagen den 30 augusti 1981 som jag med båt for ut på sjön Väringen vid Frövi, för att som vanligt rigga upp mitt gömsle på Vagnshäll, en kobblignande ö mitt i sjön. Det hade dagarna innan blåst en hård nordvästlig vind, som utmed norska och svenska västkusten nått full stormstyrka. Efter sådana stormar vet vi att det kan förekomma intressanta fågelfynd i inlandet. Väl ute på Vagnshäll spånade jag av sjön med tub och såg några småflockar med kanadagäss, fem storlommar, ett sextiotal vigg, sju storskrak och några spridda skäggdoppingar.

Kl. 06.00 tog jag plats i gömslet. Kameran var försedd med ett teleobjektiv på 400 mm för att om möjligt fotografera det som kunde hända på ön och i dess omgivning. På en stor sten ca trehundra meter NNW Vagnshäll satt kl. 06.45 två stora svarta fåglar. En titt i telet gav besked, skarvar. Kamera och tub bytte plats på stativet. Det bästa tänkbara ljus rödde, lätt mulet. Skarvarna satt med ryggen snett från mig så att även en del av bröst och buk var synliga. De var helt blåsvarta med glansig rygg. Det mest i ögonenfallande var näbben med de klargula rundade näbbpiporna som kontrasterade starkt mot det blåsvarta huvudet. Hela un-

dernäbben var gul och en del av övernäbben. Näbben riktades snett uppåt och huvudet vreds i olika riktningar på ett nästan nervöst sätt, ibland med sträckt hals men oftast indragen och i viloställning. Fågeln gav ett utprägnat intryck. Stjärten var i förhållande till fågeln smal men något rundad. Den högra fågeln hade märkbart smalare stjärt. Vid ett par tillfällen tog de korta promenader vilka inskränkte sig till små cirklar. Då kunde man iaktta de svarta, mycket kraftiga, benen och fötterna.

Enligt litteraturen är toppskarvens tars grövre än näbben. Detta stämmer väl med den minnesbild jag har av de båda skarvarna. Efter en promenad lade sig den vänstra skarven ca 10-15 min. Under denna tid höll den näbben mera uppåtriktad än den sittande fågeln.

Ett intressant beteende var när den vänstra skarven lutade fram kroppen i våg och ruskade upp fjäderdräkten. Den högra skarven upprepade då nästan omedelbart samma beteende. Detta iakttogs tre gånger.

Så kom då avfärden. I teleobjektivet kunde jag se hur deras halsar sträcktes, huvudrindningarna blev snabbare, hela fågeln rakare och mer spänd. Så kom uppflöget, mot vinden, med snabba vingslag. De steg ganska brant, och märkligt nog svängde de och flög bort i nordostlig riktning. I ca fyrtiofem min hade jag då kunnat iakttaga dem.

Väl hemkommen började bladdrandet i fågelböckerna. Nu började också funderingarna för som inlandsbo har jag mycket ringa erfarenhet av havsfåglar. I böckerna fanns de arttypiska kännetecknen beskrivna. Det enda jag missade i min observation var pannans lutning mot näbben. I Lars Jonssons bok "Fåglar i naturen" (Hav och kust) finns en bild av toppskarv. Om man bortser från tofsen, grönskimret och

den kilformade stjärten, så stämmer den med mina skarvar. Huvudet med näbb och hals var exakt lika.

Rapporteringen till och samtal med ornitologkollegor fick mig nästan att tvivla på, att det var toppskarvar jag sett ute på Väringen. Kommentaterna var: "Är du säker? Det är svårt att se skillnad på topp- och storskarv i fält," eller "Du ska veta, är det toppskarv, så är det det första inlandsfyndet i Sverige. Det har visserligen rapporterats en obs på ung toppskarv i Siljan, men..." osv.

Lördagen den 12 september satt jag som vanligt i mitt gömsle på Vagneshäll. Tog några bilder på skärpielärka. Vid åttatiden kom en fiskare sakta roende norrifrån med två spön riggade i båten. Han passerade nära ön. När han nådde öns sydända, hörde jag fåglar flyga upp från vattnet. I sidogluggen såg jag två stora svarta fåglar flyga förbi, skarvar. De flög i en vid sväng och den ena landade på vattnet ca tvåhundra meter nordväst Vagneshäll. Den andra satte sig lågt på en sten i västra ändan av ön Valfisken. Tuben åkte på stativet.

När jag fick in skarven på vattnet i tuben, hade den redan fångat en mycket stor fisk, som vållade honom besvär att svälja. Upprätt i vattnet böjde den halssens i sidled, den jobbade en bra stund innan fisken åkte ner. Efter en stund lättade den och flög till en sten längre västerut. Trots det långa avståndet, ca sexhundra meter, kunde man se ljusa fläckar på bröstet och att den var gråaktig vid näbben, ung storskarv, troligen tvåårig.

Den andra skarven satt hela tiden med bröstet vänt mot mig. Avståndet var ca fyrahundra meter. Fötterna var stora och svarta, tarsen svart. Jämförde man tars och näbb, blev begreppet diffust. Såg man till den yttre jämntjocka delen av näbben verkade näbb och tars lika grova, såg man till näbbens bas var den betydligt grövre. Buken, bröstet och halsen var svarta med en antydning till glans på den grova halsen.

Så till det som för mig var det intressantaste, huvudet. Övernäbben hade mörkgrå spets som bakåt blev ljusare till gulgrå. Detta sträckte sig även kring ögat. Undernäbben var gulgrå men ljusare mot strupen, som var smutsgrå. Hela fågeln gav ett robust intryck. En motorbåt skrämdde den gamla skarven som flög mot södra delen av Väringen. Öbstiden var ca tjugo minuter. För mig var storskarvobservationen avgörande. Den bekräftade att den tidigare obseen varit två gamla toppskarvar i Väringen den 30 augusti 1981.